

Lojze Kovačič
OTROŠKE STVARI

Otroštvo je metaforična starost –
in narobe.

nepoznani vedež

Nikoli nismo zlezli iz otroških
stvari, samo ves čas smo jim
dajali druga imena.

*ugovor na shemo sv.
Paula o porazdelitvi
življenja na strogo
ločena obdobja*

Košara

I.

(Rojstvo?) Najprej je bila tema z nerazločnimi progami zunanosti, mogoče celo bitij. Tekle so in se tresle, da je hudo bolelo. Potem so se začele širiti, se zlivati druga z drugo v eno samo progo, ki je naenkrat ugasnila. Vse je zagrnila tema, nekdo je zakričal kakor v kinematografu, v katerem se je utrgal film. Potem so se spet pojavile široke proge, v njihovem odblesku sem ugledal senco, ne, osvetljeno skorjo nečesa, kar je opazovalo svetlobo pred seboj in brundalo od ugodja. To je trajalo, dokler ni na lepem postalo svetlo, ena sama belina, in sem prvič občutil neznansko nagnjenost zraka okoli sebe. Pojav, v katerega sem prišel, ni imel mej, ni bil ne daleč ne blizu. Imel je globino, daljave, bližino. Moje nevidno središče je pričakovalo, da se bo vrnilo nazaj v temo, med proge, pa vnovič v luč, kot na gugalnem čolnu. Ležal sem na bleščече belem zraven nečesa, kar se je vzdigovalo mehko, toplo, medeno. Mogoče je bilo to tisto, kar naj bi bil jaz, nikjer ni bilo konca, ne začetka, lahko sem se nadaljeval veliko pod sabo ali za sabo. Svetle proge so se zdaj premikale navpično, z rumeno liso na sredini. Nižale so se, se bližale čez belo, se višale, dajale so od sebe visoko cvileče in nizko preteče glasove. Poznal sem jih iz tistih sivih prog poprej. Po vsem tem sem čutil, da pripadam njim in da oni pripadajo meni.

II.

Pred časom, preden mi je sin adaptiral sobo, sem spal na vzhodni strani pod oknom, in zjutraj, komaj se je delalo jutro, sem prepletel roke na odeji, kot da oblikujem neka-kšne kroglice iz zgodnje svetlobe. To me je spomnilo na igro, ki sem se jo šel, ko sem še kot dojenček ležal v košari v rjavi sobi na Elizabethplatzu v Baslu. Igral sem se s prsti, ki so štrleli iz plave volne, pod katero sem se nadaljeval do drugega konca košare, kjer so ležale igrače. Ti končiči so bili nevarni, ker se je vsak pregibal po svoje in me večkrat sunil v tisto, s čimer sem gledal, da me je bolelo. To, kar je s široko težo ležalo zgoraj, je bilo zagotovo najbolj moje. Otipal sem na njem vse, kot kdo, ki sredi noči otipava v temi različne stvarčice na omarici zraven svoje postelje. Pod tistim, s čimer sem gledal, je bil greben in potem luknja, mokra, vroča, globalce, z živim trakom, ki sem ga držal upognjenega v sebi, ko sem vreščal. Na začetku se je veliko postav nagibalo nadme, kot da sem vseskozi nekaj novega in važnega. Če sem bil sam, sem pogledal čez rob svojega spovitka in videl, da se na drugem koncu prav tako premika nekaj bolj živega od igrač, samo da jih tisto ni moglo vreči iz košare. Svetloba je prihajala z zaveso, ki se je vzdigovala in se spuščala v zrak. Skozi šibje sem videl visoke hrbte postav, ki se niso menile zame. Tu pa tam se je prikazala ena od belih postav. Če je bila majhna, z veliko las na vrhu, se je nisem razveselil, ker je zmeraj ostajala tam, kjer se je prikazala, daleč. Dala je od sebe kriek in izginila. Bila je sestra Margrit. Druga postava je imela prav tako veliko las, da sem jo kdaj zamenjal s prvo, samo je bila večja in širša. Od nje so prihajali komaj slišni šepeti, vendar se je kdaj tudi približala, se sklonila nadme,

zapokala z usti kot z dišečo rožo in mi obrisala mokroto. Bila je moja starejša sestra Klara. Šele naslednja, ki je prišla, z rdečkastim obličjem in rumenim sijem las, je bila prava. Poznal sem jo od začetka, rožnat obraz, par modrikastih oči, slino v ustih, rumene lase. Vsak gib, vsaka ogrlica okoli golšavega vratu je bilo bolj moje kot od nje. Če je imela klobuk in tančico, ki sta ji pokrivala obraz, če je bila odeta v črno in ne v belo, sem brž odkril podobnost z njo in si jo prisvojil s preobleko vred. Lahko je bila tudi sovražna do mene, lahko me je udarila, nisem ji zameril, čeprav je bolelo. Hudo je bilo, ko me ni pogledala in se je delala, da me ne pozna in je samo kakšna stvar. Čeprav je bila v sobi, se premikala po njej in objemala kakšno stvar, se ni zmenila zame, namesto da bi se približala moji košari, in če se tudi je, se ni zaustavila pri meni, šla je zad, kjer je nisem mogel videti. Bila je popolni gospodar, ne samo nad mano, marveč nad vsemi. Obstajala je sicer še ena postava v belem. Prišla je v sobo, a po svojem vedenju ni pripadala ostalim. Bila je trda, temna, tuja. Stala je v ozadju, kot da ne more naprej. Čeprav je bila prijazna in se je nagibala nadme in sem kdaj stegnil roke tudi k njej, se me ni dotaknila, pobožala je samo mojo odejo in ostala daleč zunaj košare. Šele ko so me dvignili, sem videl, da ima soba dno in da postave ne plavajo ko zavesa v zraku, ampak se priročno premikajo s spodnjimi udi, in da samo visoki stoli, ki sem jih videl skozi pletež košare, kako se ne menijo zame, ne morejo sami nikamor, marveč jih predstavljajo in odstavljajo, ker so neumnejši od mene. Nosili so me k oknu, razkrili so zaveso, zagledal sem pod sabo ravno sivo kotanjo, po kateri so se premikale drobcene, različno barvane postave. Zraven okna je štrlela okrogla reč. Bila je lesena ura v srebrnem obroču. Najmanj sem se čudil tramvaju, zaboju, ki je cingljal in šel pod žicami brez

nog sam od sebe naprej po nekakšnih ravnih črtah. To je bil umetni svet. Najbolj so me pritezali taubiji, golobi na okenski polici, ki so imeli okrogle oči in so stopicali z rdečimi prstki, se kdaj vzdignili, da so zaplavali nad mano, drugič pa so se s krempeljčki držali police, plahutali in vreščali od strahu, da bojo padli z nje. Tu pa tam sem izpljunil dudo, da je izginila v zraku, in po tistem, kako so me udarili, sem vedel, da sem to storil že ničkolikokrat. Zagledal sem Margrit, ki je prišla z veliko las na drobceni postavi iz hiše, da jo pobere. Enkrat jo je pobrala na tračnicah tik pred tramvajem, ki se je začel že premikati in mi, ki sem sedel v nekem naročju, nekaj zaklicala in zažugala z roko. Včasih so mi kazali v okensko steklo. »Bubi! Bubi!« To je pomenilo mene, a videl sem samo odsev odeje, kar je bilo manj obstojno od šipe. Potem so mi dali v košaro okrogel blesk. Zagledal sem obraz, ki je bil širši od bleska in oči, ki so me gledale. »To si ti, Bubi! Ti si to!« Vlekel je dudo kakor jaz. Nisem bil sam. Bil je še eden. Ko so mi vzeli blesk, sem se zadržal. Vrnili so mi ga in zagledal sem ga spet. Bil sem v družbi. Premikali so blesk sem in tja in se s prsti dotikali mene od zunaj, obenem onega drugega znotraj. »Ušesa. Oči. Čelo. Usta. Ti si to.« Spustil sem blesk iz rok. Ni me več zanimal nekdo, ki ves čas počne isto stvar, kar sam nikoli ne bi.

III.

Kdaj so me po stopnicah odnesli dol na zrak. Ko so zunaj postavili voziček na tla, sem nad sabo zagledal srebrno uro in okno. Kdaj me niso peljali čez cesto k drugim otrokom, ampak stran, kar mi ni bilo všeč, vendar je bilo

na tej strani veliko prijaznih ljudi, ki so snemali klobuke in me nagovarjali, da je postalo prijetno. Kazal sem z roko nazaj, v hišo, v uro. Enkrat je neka bleda ženska sivih las sedela na pločniku. Gledala je moje roke in oči in govorila mami, drugič se je prikazal smejoči človek z zlatimi gumbi, ki je tekal sem in tja pod rdečo streho. S sonca so šli z menoj navzdol v senco, to mi ni bilo všeč, ker nisem poznal okolice in tudi vetrnica se ni vrtela pred mano. Enkrat sem ležal in bil pokrit od glave do nog kot v košari in so manjši in različni ljudje prišli od strani, da bi gledali noter. Drugič sem sedel v vozičku, imel sem jermen okrog trebuha, videl sem svoje noge, bil sem starejši. Šli smo čez cesto v park. Odvezali so me in smel sem ob njihovi roki do otrok, ki so sedeli s kanglami in lopaticami okrog korita, vendar me niso pustili v mivko, da ne bi jedel peska, ki je imel okusne kamenčke. Držali so me na kratko, posebej Margrit. Šlo je za to, da bi bil »malo na zraku in soncu« in bi mogoče videl, kako zares velike so stvari, ko si med njimi, a niti toliko mi niso pustili, da bi se znašel med potičkami ali spustil jadrnico iz banje po luži. Komaj smo prišli, že so me odpeljali nazaj, kdaj znenada ustavili voziček, ko je pripeljal mimo visok tramvaj z mnogoglavimi obrazi za šipami. Nesli so me v vozičku gor, naravnost in v ovinek, čedalje više, kot da sem golob, ki je razširil krila in leti, leti, čeprav samo po hiši.

IV.

Komaj so voziček postavili na tla, že me je mama vzdignila in šla z mano po hodniku, da bi, kot sem mislil, z okna v sobi gledal otroke, kako se igrajo v parku. Ampak

za vrati ni bila rjava, ampak velika bela soba, polna temnega in črnega pelca, s katerim so me kdaj tudi pokrivali in je smrdel slabše od njihovih las. Mama me je postavila k štokerlu, da ne bi padel, in stekla proč. Nadela si je belo haljo, da je postala enaka Klari, očetu in Margrit. Nekaj so počeli s pelcem pri mizi, ga šivali, rezali, nabijali, iztepavali, krtačili. Imeli so blede obraze in dolge razdalje so bile med njimi. Pelc je v koščkih ležal po tleh, ob steni je bil zložen do stropa, na oknu so dlake zalepile šipe, da se ni videlo skozenj. »Igraj se ali glej,« je rekla mama in mi nametala rjave lopatice in gumbke z očmi, ki so jih všivale v glave in obraze živali, da so bile podobne živim, čeprav so jih nosili okoli vratu kot del oblačil. Vedel sem, da me tukaj ne bojo razvajali, metali v zrak, me žgečkali, kakor zunaj. Porival sem štokerle od enega do drugega. »Glej me,« je rekla Klara in mi položila roko na koleno. Imela je črno kapico na prstu in iglico je zabadala na golo stran pelca, in ko sem pričakoval, da bo dokončala tračnice in žice, med katerimi bo zapeljal tramvaj, je položila kožo iz naročja in z nitko na iglici spet šla visoko nad glavo v zrak, da bi se ponovno vrnila, da sem se zadril od razočaranja. Videl sem po ostru lisi, ki se ji je pojavila na čelu, da jo bo prijaznost minila, tega pa si nisem želel. Klara je bila zmeraj topla in žalostna, obraz je imela zmeraj vnet in moker od solz, ker se je bala očeta, ki je pregledoval njeno šivanje kože. Nezanimivo, dolgočasno in samotno je bilo z njo, vendar bi raje ostal pri njej, kot pa da sem prišel do Margrit. Spoznal sem jo od zadaj, po rožnati pentlji, privezani na stol. Ona je bila tista, ki je všivala kartona-ste glave s kljukicami za smrček in skozi krzno zabadala steklene oči. Strašila me je z njimi, da so lazile proti meni, odpirala gobček in cvilila z njihovimi kačjimi glasovi. Iz-mislila si je zmeraj nove položaje, enkrat je prišel hrček

ali drevesna podgana okrog moje rame, potem se je ovijal mojih nog pod koleni, drugič sta lazila po mojem hrbtu. Najhujše na Margrit sta bila njen smehlaj in pogled: bela lepota zob in hudobne podobice zelenih oči. To dvoje me je privlačilo in odbijalo. Med vsemi velikimi v tej sobi bi največ sreče in miru zaslužila Klara, čeprav nisem vedel, kako in kaj bi jo sploh lahko potolažilo in razveselilo. Pri očetu za mizo ob oknu je bilo najbolj resno in zanimivo. Malo sem se ga bal, ker se me ni nikoli dotaknil ali ker so se mu košati lasje tresli na glavi ali očala na kosmatem obrazu zakrivala oči, malo pa sem ga imel rad, ker ni bil nikoli hud name. Nabijal je pelc na deske. Včasih, ko me je zagledal, je naredil prostor med kanticami, me posadil na mizo in me privezal s pasom od halje, da bi obvisel, če bi padel. Napenjal je mokro kožo na desko. Držal jo je s kleščami v eni roki in s kladivom v drugi zabijal žebličke tesno drug ob drugega, in to, kot da tolče ljudi, drobne, kakršni so bili videti z okna, naravnost po glavah in njihovih klobukih. Nato je vzel spet žebliček, ki jih je držal cel šop med usti, in ga zabil tikoma ob drugem, da so bili videti kot ovijajoča se ograjica. Včasih je z jeznim glasom nekaj brundal, godel in preklinjal v steno. Dolgo je trajalo, preden sem uganil, da vadi za prepir. Ko sem začel kašljati od dlak, ki so plavale tudi po zraku in se mi zalepile ob ustih in me zbadale kot pršci, sesačke, me je odvezal in spet postavil nazaj k štokerlu. Mama je bila od vseh najbolj sveža in vedra, rekel bi od zmeraj. Poganjala je šivalni stroj s štirioglato glavo, ki je bil drugačen od stroja, ki je stal pri drugem oknu in je šival samo tkanino. Ni bilo mogoče, da bi se zrinil v njeno naročje, ker je bila od pasu do tal pokrita z velikim krznom, in če sem izgubil ravnotežje, me je ujela, ne da bi se ozrla, in me držala za pas in delala naprej, z obrazom tik ob veliki glavi stroja. Včasih sem se kje

za mizami od dolgočasje zadrl ali padel med stvari, kamor ne bi smel, pritekli so od vseh strani, mi dali blazino, da sem legel, mi dali vnovič gumbe in lopatice, rekli: »Igraj se,« in stekli proč.

Ta soba je imela še nekaj, kar je spadalo vanjo – tožbe, tarnanje, prepire, kričanje. Besede so imele zmeraj iste glavo in pridružili so se jim še zvoki stvari, ki so padale po tleh: likalnik, škatle, leseni čoki s kučmami. Vedel sem, da so stvari negibne, da se ne morejo premikati same od sebe, zato so napovedovale nekaj zares hudega. Mama in oče sta si stala nasproti in vpila drug na drugega. Enkrat sta padla po tleh, držeč se za roko in spet vstala. Mislim sem, da se igrata in zabavata. Oče je grabil mamo in mama njega, a ker so bile roke prekratke, so zraven prišle še noge. Nato sta se znašli vmes še Klara in Margrit in kričali obupano in svareče. Jaz sem bil miren. To je bila samo njihova igra, ki se je tikala samo njih in me izključevala, ker v njej nisem imel vloge. Včasih so me pustili pod mizo na blazini, kjer sem se igral. Včasih sta me sestri vzdignili in se približali z menoj v naročju očetu, in ker ga je sovražila mama, sem ga čoknil po obrazu, da so popadala očala z njega, in oče, ki se me ni nikoli dotaknil, je gledal s svojimi zelenimi očmi zmeraj stran od mene.

Ko se je vse pomirilo, je prišla mama k meni z drobcem čokolade in oče mi je kdaj brez besed odvil sirček iz srebrnega papirja, ker je vedel, da ga imam rad. Najbolj mirno je bilo po kosilu. Oče je zaspal na svoji mizi s časopisom na obrazu, mama je dremala na zofi, sestri sta imeli glavo zakopano v blazino. Največji užitek je bil gledati Margrit, ko je imela oči zaprte. Nekajkrat sem skušal zbuditi mamo, pa je samo obrnila obraz nazaj v zofo in mi prepusila svojo roko. Včasih je bilo strašno vztrajati in samo gledati, kot da sem ostal sam na svetu in so ostale v moji

družbi samo kože, stroji in kleščé. Nasprotno pa je bilo spet, ko so oče in nato še drugi planili pokonci in vnoviè začeli delati.

V.

Polagali so me na posteljo z ograjico v kuhinji. Kam je izginila rjava soba? Se je vdrla v tla? Je šla v zid? Zaèel sem jo iskati, najprej plazeè se po nogah od vrat do vrat. Ves èas sem imel pred oèmi: okroglo mizo sredi nje, luè v cofih, košaro pri oknu, omaro v kotu. Vendar je nisem našel nikjer. Pod vrati so se videle rjave èrte, odmaknile so se same od sebe ali sem jih odrinil z glavo, a za njimi je bila zmeraj ista soba s pelcem ali tuja soba s posteljami. Na tleh sem videl svoje roke, na drugi strani hodnika verando in dve rastlini v pisanih loncih na vsaki strani. Prešinilo me je: soba je morala biti èisto blizu. Pri tem verandnem oknu sta me mama in oèe uèila hoditi, tako da sem iz razprostrtih rok enega, ki je èepel, pohitel med razprte roke mame, ki je tudi èepela. A sobe spet ni bilo. Èeprav sem s ceste videl naše okno z uro, je znotraj v hiši izginila.

Toda nekega dne, znal sem že sam hoditi in je nisem več iskal, sem se kar tako na lepem znašel sredi nje. Vrata so se odprla sama od sebe, skozi nje se je ulila domaèa toplota rjave sobe. Prekoraèil sem prag in že sem stal sredi nje – okrogla miza je bila, omara, svilena luè s cofi, visoki stoli s krempljastimi nogami. Stene so kar vzplavale od preseneèenja, ker me spet vidijo, in jaz od zaèudenja nad njimi, veselje je bilo obojestransko. Samo omara z belimi knjigami za steklom me je gledala resno, kar je bilo docela prav. Bilo je prelepo. Splezal sem na stol, da bi si od blizu

ogledal mizo, bila je pokrita z dobro znanim okroglim prtom, ki ga je sklekljala mama iz všitih rož, debelih, zelenih, modrih, rdečih, rumenih, obrobjenih od raznobarnih res, tako da so bile vse rumene pri rdečih rožah in narobe. Zlezal sem na mizo in zagledal ob oknu srebrno oblo lesene ure, in na drugi strani ceste park. Bila je to *moja, moja, moja* soba. Pri oknu ni več stala, ampak ležala košara. V njej so bile zložene oprane rjuhe in drugo perilo. Oprijel sem se roba iz debelejšega šibja, spominjal sem se ga, zlezal sem vanjo in obležal v njej, kot še nedolgo tega. Pod stropom je tekla zlata črta in stene so bile poslikane z zlatimi stebli, cvetovi in listi. Bila je lepa kakor dvorec. Bilo mi je lepo, kakor na gradu. Cvilil sem od veselja in sreče, se metal in sukajl s hrptom po rjuhah in gledal svoje noge, kako vozijo kolo po zraku. Potem sem opazil mamo. Prišla je, da bi me odpeljala. Nisem maral ven. Še neka ženska je bila zraven, blede, v črnem. Še nikoli je nisem videl. Je bila naša služkinja? Nismo imeli služkinje. Je bila moja varuška? Nisem imel varuške. Odkod je prišla? Po stopnicah? S ceste? Tudi ona se je sklonila, a ne da bi me pobrala, ampak poljubila. Lepa, bela, črnolasa. Dišala je. Jokal sem. Hotel sem mamo nekaj poprositi. Kaj? Da bi ostal za zmeraj v tej sobi ali da bi naredila tako, da bi bil spet dojenček. Odpeljala me je ven in zaprla vrata za sabo. Odtlej nisem več videl rjave sobe niti ne črnolase gospe.

Legenda

I.

Vse, kar se je zgodilo pred mojim rojstvom, pripada legendi. Neki mladenič se konec 19. stoletja poslavlja od domačih v vasi Cegelnica, da bi odšel v svet. Šel je z vozom, pa se zlomi oje in gre naprej peš. Stare romarke klečijo ob poti in molijo, on gre, ker ne verjame več v vero, ravnodušno mimo, in se na lepem znajde v samoti sredi polj in gozdov, kjer ga zgrabi strah pred razbojniki in volkovi. V grmovju požvižga brodarju in ta ga s splavom pripelje na drugo stran. Pred mestno hišo, kot je bilo domenjeno, ga čaka krojač in ga odpelje v svojo žnidarijo. Živi z drugimi vajenci v kolibi, opravlja domača in poljska dela pri hiši, se uči po malem šivanja in ravnanja s polhovino, ker ga krzno tudi zanima. Enkrat na dan mojstrova žena fantom prinese veliko skledo leče, ki je tako slastno zabeljena, da se je še dolgo spominja kot najboljše košte, ki jo je kdaj zaužil v svojem življenju. Po vajenskem obdobju gre v svet, da bi našel mojstra, pri katerem bi delal kot pomočnik in se hkrati izučil krznarske obrti. Najde ga v Trstu ob morju, kjer dela in se uči obeh obrti, zvečer pa obiskuje enoletno šolo sodobnega krojenja. S spričevalom, diplomom in priporočili v žepu se poda naprej, da bi položil mojstrski izpit iz krojaške in krznarske spretnosti pri kaki od večjih tvrdk. Potuje z vlakom, na konjskih vpregah in peš gor proti Posarju.

V tem času živi v obmejnem mestu med Francijo in Nemčijo v Saarlouisu dekle Lisbeth, hči krojača in krznarja Jakoba Faissta, ki ima na glavnem trgu svojo firmo s krznarijo in družinsko hišo. Saarlouis je garnizijsko mesto,

ki ga je ustanovil sončni kralj Ludvik, da bi s svojimi kazemati in bastioni služilo za obrambno linijo njegovemu kraljestvu na severu. Ko mesto osvojijo Prusi, postane ta trdnjava izhodiščna točka za njihove vpade v Francijo. Prebivalstvo je zato mešano in ulice so za praznike ovešene prav tako s francoskimi kakor z nemškimi zastavami. Tudi noben spomenik ni poškodovan, naj so ga postavili Prusi ali Francozi. Lisbethin oče je Prus, njena mama Frida Coignard pa po rodu Francozinja. Lisbeth je drugorojenka, ima devetnajst bratov in sestra, od katerih se najstarejši Hagedorn, ki ga ima med vsemi najrajši, klati kot lovec za velike krznarske tvrdke po tropskih krajih Indije. Lisbeth se je izučila za šiviljo in v tem času pomaga mami pri vzgoji mlajših sestra. In bratov. Vodi jih na izlete s čolni po reki Saar, hodi z njimi na piknike ob ribnikih z labodi, a največ časa preživi v njihovi družbi na verandi družinske hiše, kjer nadzira domače naloge svojih sorojencev, sestrice pa uči izdelovanja bruseljskih čipk, ki so tako lahke, da jih vsaka sapa zlahka odnese tudi na trg. Ob nedeljah vsa družina skupaj odhaja k maši v cerkev sv. Ludvika. Vse ženske, životna mama, Lisbeth, sestre in služkinje, so enako oblečene in vsi moški, oče, droben, bled mož, sinovi in pomočniki, imajo enake gvante, zato se Saarlouičani, ki postopajo pred službo božjo pred cerkvijo, muzajo in jim kličejo v pozdrav: »Hab acht! Prihaja kompanija Faisst!«

V tem času stopi v mesto gizdalinsko opravljen mlad gospodič, ki ni več Lojzi iz Cegelnice, ampak »Herr Alois«, in Jakobu Faisstu v njegovi trgovini predloži svoje papirje z željo, da bi se v njegovi firmi izučil in položil pri Jakobu mojstrski izpit v krojaški in krznarski obrti. Mojster Faisst ga vzame v svojo žnidarijo & krznarijo in Alois se zaljubi v mojstrovo najstarejšo hčer Lisbeth. V tem delu legende, ki

mi jo je pripovedovala mama po kosih, je nastal premor, vrzel, nekaj kot prepad, da sem naenkrat obtičal v tesnobi, ločen od obeh, kot da je vsak od njiju ostal na svojem bregu, in nikakor ne moreta priti skupaj. Videl sem to po hitri menjavi svetlobe v njenih očeh in zajemanju sape. Slika, ki se je že delala v moji glavi, se je pretrgala na dvoje, in vsaka polovica zase je vztrajala v svoji trmasto vkoreninjeni samozadostnosti. Če ne bosta prišla skupaj in postala par, moja mama in moj oče, kar sta sicer že bila, potem bom jaz mehanično izpadel in bom ostal, kdo ve kaj, milni mehurček ali v najboljšem primeru posvojenček. Mama je imela rada nekoga drugega, nekega rdečelasega podčastnika Roberta, blagajnika garnizijskega polka, s katerim se je vsak teden za nekaj minut dobivala, ko je čakal pod svodom neke stranske uličice pri ribniku. To je bilo zame, kot bi v mirni pravljici z labodi na gladini na lepem čofnila debela skala. Potem pa je, ne da bi to pričakoval ali bi bilo v moji moči, da ji preprečim, počilo in črna packa je udarila tudi po značaju Herr Aloisa, *kmetavzarja*, kot so ga imenovali pri sebi njeni bratje in sestre. Vseповsod je prežal na Lisbeth, lazil je za njo po žnidariji in družinski hiši, jo moledoval za poljub, in ko mu je ušla, jo je lovil za roko. Zbežala je v sobo k bratom in sestram, kjer so se mu vsi smejali izza zaprtih vrat. To me je razjezilo in užalostilo. Stopil sem k pomočniku, gospodu Aloisu, ki je užaljen in prepaden obstal v kotu stopnišča, in mu začel pojasnjevati in ga tolažiti, da jaz vem, kako se bo vse odvijalo naprej, in naj se po nepotrebnem ne predaja obupu in razburjenosti, ker se bo vse, kar si želi, uresničilo hitreje, kot si misli. Herr Alois ni maral ne cerkve ne duhovnikov. To je bila dolga zgodba, v kateri se je, ko je bil še majhen, zameril vaškemu župniku in so ga starši za kazen pretepli z volovskim bičem, kajti kmetje so imeli

tistega svojega duhovnika radi, saj odkar je on prišel na faro, ni bilo več ne suše ne toče. In tako je zdaj Alois, da bi lahko prebiral čas v Lisbethini bližini, pozabil na nekdanje sovraštvo in ob nedeljah odhajal s Faisstovo družino in pomočniki, oblečen enako kot vsi moški iz hiše, k službi božji pri sv. Ludviku. Hvala bogu, je v tej zgodbi še obstajal strog mož, mamin oče Jakob, ki je zapovedal svoji hčeri, naj sprejme Aloisa, ki je odličen in priden delavec, za zaročenca, da bi se po mojstrskem izpitu, ko bo šel na svoje, omožila z njim. Tako je neko nedeljo, ko bi mlada Lisbeth rada smuknila k svojemu blagajniku, ki jo je, kot domenjeno, čakal pod obokom pri ribniku, morala z Aloisem na sprehod po mestnem parku, polnem spomenikov maršalov in generalov, ki jih je Saarlouis dal Napoleonu in Prusom. Ko sta šla po neki ozki uličici, kjer sta se dve starčici pogovarjali na oknu čez cesto, je slišala, kako je ena rekla drugi: »Poglej, kakšen grdavš gre tamle z našo Lisbeth.« To me je spet prizadelo. Oče ni bil grd, samo droben in bled, odločnega pogleda in iz leta v leto čedalje čednejši, medtem ko mama tedaj, ko mi je pripovedovala to zgodbo, ni bila več tako zala, kakor je bila svoj čas na rjavi podobi, ko je sedela v belem pajčolanu in z venčkom na glavi v cerkveni kapeli. V Saarlouisu je takrat veljal za lepota tisti, ki je bil velik in obilen in je imel zdrav, rdeč obraz, naj je bil po poklicu vojak ali ne. In kaj je potem takem bilo z blagajnikom Robertom, ki je še zmeraj čakal pod uličnim obokom z železno blagajno v roki? Obdolžili so ga kraje vojaških plač, in zato se je obesil. To je bilo hudo za mamo, pa tudi zame, drugače bi prav rad imel drugega očeta v drugem kraju; in čeprav se je potem izkazalo, da je bil blagajnik osumljen po nedolžnem, bi bila mamina nesreča še večja, če ne bi imela Aloisa, ki jo je kot reševalec potegnil iz vode na suho, kjer sta postala moja

starša. Poročila sta se in se preselila v skromno stanovanje v enem od pritličnih kazematov. Vsak teden se je pred vrati ustavil voz, poln uniform brez gumbov in gumbnic. V vsako sta morala vrezati po pet gumbnic in priti deset kovinastih gumbov, pet od njih za okras, in ko sta dokončala, je pripeljal nov voz brezobličnih uniform, vmes so bile kdaj kopice raztrganih telečnjakov iz srnjačnih kož, ki naj bi jih obnovil Alois. Ker je bilo stanovanje nizko, je pripeljal voz tik obenj, voznik je zavpil: »Pripeljal sem robo!« Razložili so voz skozi okno, izgotovljena oblačila, ki so zložena čakala pod obokanimi vrati, pa naložili na dvorišču. Vse to sem videl v maminih očeh, v žalostnih, lepih ali hladnih pogledih, ali razbral iz njenega glasu, tako da sem o življenju, v katerem me ni bilo, lahko izbiral okoliščine in kraje in jih premikal po vrsti ali kot se mi je pač prikazalo. Najljubša mi je bila tista, kako se zabava mama s svojimi bratci in sestricami na domači verandi, najbolj dolgočasna pa ona, kako šiva lahne obleke za poletje, oče pa reže težka krzna za zimo. V tej enodušnosti je bilo toliko monotonije, da sem obmiroval kot ptič, ki je v hudem mrazu našel toplo štubo in od enoličnega dolgočasje zadremal pod stropom.

II.

Od vseh sorojencev je Lisbeth imela najrajši brata Hagedorna. Bil je pustolovec, ki je hodil po svetu in za velike mednarodne krznarske firme lovil divje zveri v Afriki in Indiji. Tudi on je imel Lisbeth najrajši, ker je morala skrbeti sama za vso mlado zalego pri hiši, in kjerkoli je že bil, ji je od povsod pošiljal pisma, dagerotipijo in

majhna darilca. Nekoč, ko je iz pragozda prišel na počitnice v Evropo, je rekel Lisbeth in Aloisu, da jima bo pošiljal redke kože iz Indije in afriških kolonij po svoji ceni, tako da bosta kmalu pri denarju in opustila neumno prišivanje gumbov na uniforme. Svetoval jima je, naj se preselita v Švico, kjer so uvozne carine ugodnejše. Naučil je mamo veselo indijsko pesmico, na katero se lahko pleše, in sta tudi zaplesala, s skakanjem v zrak, z vijuganjem rok in kroženjem drug okoli drugega. Pesmica je šla takole: *Bombay deni meni mastil Bombay bi, Bombay bol Onikode mušali vali kvonkvajl onikode mušali vali konkvajl Busleri, busleril Mešna fari busleril Čink*. Na tem mestu skočiš z obema nogama v zrak in topotneš z njima ob tla, močno zaploskaš ali udariš s kuhinjsko pokrovko, če nimaš pri roki činel. Preden se je vrnil na črno celino, je mami pustil za spomin svojo sliko, kako stoji v tropski čeladi, z nabojnjačo na prsih in puško v roki pred šotorom iz panterjevih kož.

Tako sta se mama in oče preselila v Basel in Hagedorn jima je kmalu začel pošiljati velike in male kože eksotičnih živali, ki sem jih potem sam videl, kako so visele s ponikljanih drogov zadaj za trgovino. Oče je zdaj rezal in šival kože po mili volji, mama, ki se je v podjetju svojega očeta spoznala na knjigovodstvo, pa je vodila posle. To je bil najlepši čas, v katerem sta se rodili Klara in Margrit. Postala sta premožna in kupila sta zeleno hišo v Gerbergässli: spodaj je bila trgovina, v prvem nadstropju salon in delavnica in nad njima stanovanje. Leta 1910 se je rodila Klara. Ko je bila stara poldrugo leto, so se vsi trije slikali. Na sivočrni fotografiji, nalepljeni na rjavi karton z zlatim znakom fotografovega ateljeja, je imela mama strogo obleko iz tistega časa in frizuro, kot povštra eden vrh drugega, ter visoko zapeto bluzo z broško, da se ni videla golša.